

Metodologie wyceny zasobów mineralnych w ramach Systemu Zintegrowanych Środowiskowych i Ekonomicznych Rachunków Narodowych

Robert Uberman (Krakowska Akademia im A.F.
Modrzewskiego)

Krzysztof Galos, Marek Nieć (IGSMiE PAN)

Piotr Saługa (AGH)

Zakopane, 6 listopada, 2014

Plan prezentacji

- Czynniki wyznaczające potrzebę wyceny wartości zasobów naturalnych dla potrzeb Statystyki Narodowej
- Złóża kopalin jako zasoby naturalne
- Specyfika metodologii wyceny złóż kopalin dla potrzeb Statystyki Narodowej
- Rola zaplecza naukowego i profesjonalnego
- Interesy Polski

Ograniczenia wyceny wartości zasobów naturalnych dla potrzeb Statystyki Narodowej

- Tradycyjnie w Statystyce Narodowej dokonywano pomiarów wielkości ekonomicznych, np. wartości zasobów danego kraju czy produktu narodowego brutto, przy milczącym założeniu, że pierwotna wartość zasobów naturalnych wynosi zero.
- Takie postępowanie było skutkiem:
 - postrzegania działalności ludzkiej jako jedyne źródła bogactwa narodów (wskazywano np., że zasoby naturalne w postaci nie przetworzonej nie mają na ogół żadnej wartości użytkowej);
 - wypracowanych metodologii wyceny przyjętych w omawianym obszarze, które bazowały na podejściu kosztowym lub porównawczym;
 - interesów niektórych grup obawiających się np. opodatkowania dotychczas wolnych zasobów.

Czynniki wyznaczające potrzebę wyceny wartości zasobów naturalnych dla potrzeb Statystyki Narodowej

- Brak wyceny zasobów naturalnych ma negatywne skutki, bo:
 - Zużycie zasobów naturalnych nie wpływa na wartości PKB i majątku narodowego - odzwierciedlenie znajduje koszt ich pozyskania/ przetworzenia (W skrajnym przypadku przypomina to sytuację, w której wartość samochodu wyznaczałby koszt dostarczenia go do dealera i obsługi nabywcy).
 - Prace powodujące przyrost zasobów są de facto działaniami bezużytecznymi, gdyż przyrost ten nie znajduje ekonomicznego odzwierciedlenia (odkrycie „mamuciego” złoża ropy nie zwiększałoby zatem bogactwa kraju, w którym je odkryto).
 - Efektywność gospodarowania zasobami naturalnymi nie jest mierzona; Jedyne co jest mierzone, to efektywność środków produkcji wykorzystywanych do ich pozyskania, poprzez przypisanie im całości przychodu/dochodu z działalności górniczej - więc wydobywanie ropy w Kuwejcie jest bardziej efektywne, bo pracują tam bardziej wydajne platformy wiertnicze niż na Morzu Północnym, a nie dlatego, że złoża mają lepszą charakterystykę górniczo-geologiczną, stąd są bardziej wartościowe.

Prace nad wprowadzeniem wyceny zasobów naturalnych do Statystyki Narodowej

- Początki wprowadzania wyceny zasobów naturalnych do statystyki międzynarodowej wiąże się na ogół z decyzją United Nations Environment Program (UNEP) z 1982 r. o rozpoczęciu prac metodologicznych.
- Następnie, na Konferencji Narodów Zjednoczonych "Środowisko i Rozwój" podjęto decyzję o konieczności przygotowania metodologii pozwalającej uwzględnić zasoby naturalne.
- W 1993 r. opublikowano "Handbook of national accounting: Integrated environmental and economic accounting", który wprowadził do obiegu pojęcie Systemu Zintegrowanych Środowiskowych i Ekonomicznych Rachunków Narodowych (skrót ang. SEEA). Od samego początku dotyczył on również złóż kopalin (nazywanych tam „subsoil assets”). Było on następnie uzupełniany.
- Ostatnia edycja, z 2014 r. reprezentuje dość znaczącą zmianę jeśli chodzi o metodykę prac. Zamiast jednego podręcznika zakłada, ona że powstanie ich kilka, dedykowanych dla określonego rodzaju zasobów naturalnych.

Złóża kopalin jako zasoby naturalne

- Społeczeństwa mają tendencję do ambiwalentnego traktowania złóż kopalin w kontekście różnych dyskusji dotyczących zasobów naturalnych
 - Z jednej strony, przynajmniej milcząco, zgadzano się, że złoża kopalin stanowią część zasobów naturalnych;
 - Z drugiej strony uwagę opinii publicznej przykuwały różne negatywne środowiskowo aspekty działalności górniczej: zniszczenia dużych obszarów gruntów leśnych i orných przez górnictwo odkrywkowe, zmiany hydrogeologiczne itp.
- Z ww. powodów wątek wyceny złóż kopalin znalazł się trochę na uboczu prac nad metodologią wyceny zasobów naturalnych w ogóle.
- Edycja podręcznika SEEA z 2014 r. de facto rozbija problematykę wyceny zasobów kopalin pomiędzy co najmniej dwie części, objęte SEEA: Energia i pozostałe.

Specyfika metodologii wyceny złóż kopalin dla potrzeb Statystyki Narodowej

- Chociaż podejścia i metody wypracowane w trakcie prac nad SEEA nie odbiegają od powszechnie stosowanych do wyceny aktywów, to jednak kilka zagadnień musiało zostać potraktowanych szczególnie, m.in:
 - relacja pomiędzy wydatkami na prace poszukiwawcze oraz dokumentowanie złóż a wartością ich samych;
 - relacja pomiędzy wartością złóż in situ a nakładów poniesionych na ich udostępnienie;
 - uwzględnienie kosztów likwidacji zakładu górniczego oraz rekultywacji terenów pogórnich.

Prace Grupy Londyńskiej

- Prace metodologiczne dotyczące wyceny zasobów naturalnych toczą się głównie na dwu forach:
 - W ramach tzw. Grupy Londyńskiej, powołanej w 1993 r., która stanowi nieformalną organizację ekspertów, ale która nawiązała współpracę z odpowiednimi agendami ONZ (do tej pory odbyło się 15 sesji plenarnych tej grupy oraz pewna ilość warsztatów roboczych);
 - Komisji Statystycznej ONZ (UNCEE), która w omawianym temacie spotkała się na 12 sesjach plenarnych;
 - Niestety nie udało się zidentyfikować ani jednego wystąpienia czy referatu z Polski.

Rola zaplecza naukowego i profesjonalnego

- Statystyka w coraz większym stopniu bazuje na zaawansowanych modelach opisujących coraz bardziej skomplikowaną rzeczywistość.
- Rachunki ekonomiczne muszą bazować na modelach wypracowanych w gronie praktyków i naukowców – inaczej będą tylko zbiorami bezużytecznych cyfr.
- Polska, jeśli chodzi o zagadnienia wyceny złóż, ma chyba największy dorobek w całej UE (jest np. jedynym krajem europejskim posiadającym kodeks wyceny złóż kopalin) i nie ma powodu, dla którego nie miałaby aktywnie uczestniczyć w pracach Grupy Londyńskiej czy w odpowiednich pracach UNCEE.

Interes Polski

- Wycena zasobów naturalnych w istocie rzeczy określi kolejność i koszt ich gospodarczego wykorzystania.
- Główne decyzje zapadną na poziomie eksperckim.
- Jeśli Polska nie obroni swoich interesów już na tym etapie, to ryzykuje niemożliwość korzystania z wielu zasobów naturalnych, a w szczególności złóż kopalin (np. węgla brunatnego).